

ועוד אי-אלו תאוות המפכות בקרב בכירי והנתפסות אט-אט כלגטימיות לחיקוי ציבורי. ובכל זאת, אין לחטא השבטיות בן ברית נאמן יותר מן הייאוש. האמירה: "מה אני כבר יכול לעשות" היא קרובת משפחה מדרגה ראשונה של האמירה "תעזבו אותי באימא שיכם", והיא האחראית לדאגה המוגבלת שאנו מגלים רק לחדרנו הקטן והדל.

בהחלט יש לא מעט דברים שניתן לעשות: ראשית, יש לנסות ולברר היכן הם המקומות הטעונים תיקון יותר מכל, ולנסות ולהיאבק על תיקונם. אם במשך שנים, למשל, נתפסו השירות הצבאי ותפקידי הקצונה הזוטררה כיעד וכאתגר אליו חינוכו והובילו ראשי מכינות קדם-צבאיות, הרי שאירועי המלחמה מוכיחים כי אכן משימתם בוצעה היטב. בוגרי מכינות דתיות וחילוניות הוכיחו, לצד בני קיבוצים רבים, כי מושגים כמו סולידריות והקרבה לא עברו מן העולם וכי בחלקים נרחבים שלו מהווה הצבא עדיין מעין שמורת טבע ערכית. כעת יש להוסיף על אתגר זה, אתגרים נוספים: אתגר האזרחות. רף הציפיות החינוכי צריך להיות גבוה מעט יותר ואסור לו להיעלם ברגע השחרור מהבקו"ם. יש צורך באנשי תקשורת מציאותיים, אנשי תרבות חדשים, ומעל לכל, בפוליטיקאים ערכיים.

ובינתיים, ישנם הנהגות קטנות נוספות ששווה שניתן לאמץ במאבק הגדול באדישות ובשבטיות: לקרוא עיתונים, גם אם זה גורם לך להתרגז ולדעת שיום אחד אי-הנחת הזו תמצא אפיק של עשייה; לנסות ולחנך, אבל לא רק במסגרת קהילתנו הקרובה; ללמוד תורה, אבל כזו המובילה אותך לא רק לדיאלוג עם עצמך; ללמוד חכמה מכל הסוגים, לא רק "כדי שתדע מה שתשיב" אלא כדי להפוך לאדם טוב יותר, סקרן יותר, בטוח פחות באמת המוחלטת שלו. בעיקר יש להימנע מן האמונה כי למאמץ האישי אין כל חשיבות. דאגה לתיקון עולם איננה רק אמצעי, היא תכלית ערכית כשלעצמה. תודות לה אנו מזכרים שאנחנו לא לבד, כך נוצרת תנועה, כך נתחמם, לא נקפא, לא נשתגע.

סיפורי חכמים

"צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה" אמר המגיד ממזריטש: "שני מיני צדיקים הם. הללו קרובים אצל כל הבריות, מזהירים ומלמדים אותם, והללו יושבים לבדם על התורה. הראשונים נושאים פירות מזינים כמו עץ התמר, והאחרונים הם כמו הארז, נעלים ועקרים"

בפתיחת ספר שמות אנו נחשפים למציאות חברתית קשה בה שרוי עם ישראל. עבודת זו משמעה עינוי יומיומי בעבודה, רמת חיים ירודה, העדר חופש בחירה, ניכור והתנכלות מצד המערכת השלטונית. כל אלו יוצרים אצל האדם ייאוש, אובדן כבוד עצמי, תחושת "תקיעות" וחוסר תקווה.

המציאות הזו נמשכה באין מפריע 400 שנה, אך לפתע חלה תפנית - תחילת הגאולה. בזכות מה מתאפשר השינוי במצב החברתי-פוליטי הקודר? בעיקר בזכות צמיחתה של מנהיגות חברתית קהילתית בדמותם של משה ומספר דמויות נשיות בסיפור.

במה מתאפיינת אותה מנהיגות חברתית? נשות ישראל, כך מספר המדרש, מסרבות להשלים עם המצב הקיים ולשקוע בייאוש. הן רואות את הנולד ולא מוותרות על חזון ארוך-טווח וכך מאפשרות את המשך קיומו של העם היהודי במצרים. משה, כבר מנערותו, ניחן בחוש צדק מפותח ובאומץ לפעול על-פיו. משה, כמו גם המיילדות, משכילים להתייחס באופן שוויוני וצודק "ולהושיע את העשוקים מיד עושקיהם" כדברי הספרנו (לשמות ב' ז'), בעשייה למען כל אדם באשר הוא אדם, גם מעבר לגבולות הזהות הלאומית.

אך שלא כמו מהפכנים גדולים בהיסטוריה שפעלו לבדם למען אידיאליים נעלים, משה הוא גם מנהיג קהילתי באופיו. נקודת המוצא של משה היא פעולה למען הכלל ואיתו. למרות הסיכון האישי והחשיפה, ועל-אף הפיתוי להישאר ב'ד' אמותיו המוגנות בארמון פרעה, הוא מגלה סולידאריות ואחריות, שנאמר "ויצא אל אחיו". בהמשך, משה לומד מהקב"ה כיצד כוחו של מנהיג קהילתי מושתת על היחסים שלו עם מי שהולכים בעקבותיו. הרי האל חונך את משה "פנים בפנים", "עין בעין", "פה אל פה" בסבלנות ובאמונה מעצים את כוחו עד שהוא הופך בהדרגה מהיותו רועה, זר, בודד וחסר בטחון למנהיג האומה. משה מבין שמנהיגות קהילתית היא כזו שנמצאת בקשר מתמיד עם הממד האלוהי - כמקור ההשראה והצדק, ובו בעת רגישה, קשובה ומחוברת לשטח - לסבל האנושי ולשגרה היומיומית. ואם אחרי קריאת הסיפור ההרואי, נשאל כיצד הופכים למנהיג חברתי קהילתי שכזה, נגלה שהסיפור המקראי אינו מדגיש סגולות פלא מולדות של משה. אלא את עצם ההיענות שלו להזדמנות לפעול. אינספור פעמים חוזר השורש "ראה" בפרשה - משה ראה את

המציאות שסביבו, הכיר במצוקת אחיו, הזדהה עמו - "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם", כדברי רש"י. הוא מזהה את נס הסנה, המסמל את הסיכוי שהמציאות הנוכחית אינה כפי שהיא חייבת להיות, מסתקרן ופועל באופן אקטיבי - סר אליו ונענה לאתגר שאלוהים מציב בפניו. התהליך אינו פשוט ומהיר - משה מהסס לקבל עליו את השליחות, ואף נוחל כישלונות ראשוניים למול פרעה ומאבד את אמון זקני העם ושוטריו. אך הוא עומד בלחצים, לומד מהניסיון, נעזר בכוחותיו הוא, בשותפותו עם אהרון ובתמיכה האלוהית - ולא מוותר. משה, כמנהיג קהילתי חברתי, ניצב מול דגם הפוך של מנהיגות, אותו מייצג פרעה. בסיס הכוח של פרעה הוא סמכות בלעדית, הגמונית. הוא מפעיל בכפייה כוח של שכר ועונש כלפי נתיניו ה"שייכים" לו (power over). לעומתו, משה מציג מודל של כוח במוכן של יכולת, לפעול למען, ויחד עם (power to). תפקידו של משה לחנך, להעצים ולפתח את העם שאיתו גם אם נדרשות לו ארבעים שנה רוויות תסכולים כדי לבצע זאת. משה מגבש אותם, נותן להם תקווה, שפה וזהות משותפת. הוא מהווה להם מורה דרך מוסרי, רוחני ומעשי. הוא מאתר ביניהם מנהיגים, מאציל סמכויות ומפתח את כוחותיהם על מנת שיוכלו ביום מן הימים להיות עצמאיים.

לאור כל זאת עלינו לשאול את עצמנו - האם אנו מעלימים עין או מעזים להישיר מבט למציאות החברתית שסובבת אותנו, לראותה נכוחה? איזו אחריות לפעולה נדרשת מאיתנו לאור הראייה הזו? ובהביטנו על קהילתנו ועל החברה הישראלית בכלל, נשאל - מניין תבוא המנהיגות של מחר? כיצד אנו מעודדים ומפתחים אחריות, תחושת שליחות ותעוזה לפעול למען הצדק?

המדרשה הישראלית למנהיגות

אנו מקיימים בית מדרש ישראלי אשר מציע אפשרות ארואת אל פרק העיון שלגלי הצבא ולפני המרצה אל הקיימה כמנוף לבינו ומשקל של הפהת האשית, היהודית, הישראלית

מי מלמד?

ד"ר מיכה גודמן, ארז אשל, מיכה שלוי, הרב דני סבל, ד"ר מלילה הלר אשד, פרופ' משה הלברטל, ד"ר דוד נתמן, יובל כאהן, יקיר שבב, יקיר פז ועוד.

למעוניינים: www.bogrim.org.il

רחל: 052-2930283

מחזור הבא: 70.3.11